

A.M.Həsənova

i.e.n., dosent, Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

afethasanova73@gmail.com

ORCID 0000-0002-9742-0030

G.A.Zeynalova

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

ORCID i0009-0001-1090-7461

zeynalova.gulshan@atmu.edu.az

Məqalə redaksiyaya daxil olub 23.01.2025

The article was received by editorial board on 23.01.2025

Статья принята к печати 23.01.2025

SAHİBKARLIQ STRUKTURLARININ MALİYYƏ DAYANIQLIĞININ TƏMİN OLUNMASI SAHƏSİNDƏ BEYNƏLXALQ TƏCRÜBƏ

Xülasə

İqtisadiyyatın istənilən sahəsində sahibkarlıq fəaliyyəti məhsullarla yanaşı sahələr arasında rəqabətə də səbəb olur. Yerli bazarlarda və ya konkret coğrafi segmentdə sahibkarlıq subyektlərinin və onun fəaliyyət sahələrinin rəqabət mübarizəsindən qaçması mümkün deyil. Belə şərtlərdə, rəqabətə davamlı məhsullara sahib müasir sahibkarlıq strukturlarının formalaşdırılması və inkişafı prioritetlərdən hesab edilir. Bu halda subyekt, istehsal prosesində əlavə dəyər yaradaraq maliyyə nəticələrini artırır, məhsullara olan tələbatı vaxtında təmin etməklə istehsalın iqtisadi nəticələrinin davamlılığını təmin edir, məhsulların keyfiyyətini yaxşılaşdıraraq rəqabət qabiliyyəti səviyyəsində yüksəlişə nail ola bilər.

Sahibkarlıq strukturları ənənəvi olaraq hər hansı bir ölkənin iqtisadiyyatının fəaliyyətində mühüm rol oynayır. Beləliklə, inkişaf etmiş iqtisadiyyatlarda sahibkarlıq strukturlarının payı ümumiyyətlə mövcud şirkətlərin ümumi sayının 90% - dən çoxdur. KOS subyektləri həm istehsalda, həm də xidmət sektorunda innovasiyaların tətbiqi üçün hərəkətverici qüvvədir. Ən yüksək texnoloji çevikliyə baxmayaraq, KOS subyektləri əksər böyük müəssisələr üçün xarakterik olan kifayət qədər ehtiyata sahib olmadan bazar dalğalanmalarına və böhranlara daha həssasdır.

Sahibkarlıq strukturlarında işçilərin təxminən 75% - ni iş yerləri ilə təmin edən mühüm sosial funksiyanı yerinə yetirir.

Bu fonda Sahibkarlıq strukturları inkişaf etməli və böyük müəssisələrlə yanaşı dövlətdən və kredit təşkilatlarından maliyyə dəstəyi almalı olduğunu iddia etmək olar. KOS böyük müəssisələrə qarşı çıxmamalıdır. Ancaq KOS subyektləri, əksər böyük müəssisələrin yaşadığı çətin dövrlərdə büdcəyə etibarlı bir gəlir mənbəyi və iş yerləri yaratmaqla sosial gərginliyi azaltmaq üçün bir vasitə ola bilər. İnkişaf etmiş ölkələrdə KOS subyektlərinə kreditlərin ÜDM-də payı 13%, inkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə yalnız 3% - dir.

Açar sözlər: KOS, sahibkarlıq strukturları, maliyyə dayanıqlığı, kiçik biznes.

GİRİŞ

Müasir iqtisadi şəraitdə sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi onların uzunmüddətli fəaliyyətinin və rəqabət qabiliyyətinin əsas şərtlərindən biridir. Sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığının gücləndirilməsi onların iqtisadi böhranlara, bazar dalğalanmalarına və digər

risklərə qarşı müqavimətini artırır, həmçinin dayanıqlı inkişafını təmin edir. Qlobal və yerli səviyyədə həyata keçirilən maliyyə siyasətləri bu sahənin inkişafına təsir edən mühüm amillər sırasındadır.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığını gücləndirmək üçün müxtəlif mexanizmlər tətbiq olunur. Bu mexanizmlər arasında dövlətin kredit və vergi güzəştləri, investisiya təşviqləri, alternativ maliyyələşdirmə üsulları və beynəlxalq maliyyə institutlarının dəstəyi xüsusi yer tutur. ABŞ, Almaniya, Fransa, Böyük Britaniya, Çin və digər ölkələrin uğurlu təcrübələri göstərir ki, sahibkarlığın inkişafı üçün güclü maliyyə infrastrukturunun qurulması, kiçik və orta sahibkarlıq (KOS) subyektlərinə yönəlmiş kredit mexanizmlərinin tətbiqi və kapital bazarlarının inkişafı mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan iqtisadiyyatında da sahibkarlığın inkişafı və maliyyə dayanıqlığının artırılması istiqamətində bir sıra islahatlar aparılır. Dövlət dəstək proqramları, Sahibkarlığın İnkişafı Fondu və Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA) vasitəsilə sahibkarların maliyyə resurslarına çıxışı asanlaşdırılır. Bununla yanaşı, bank kreditlərinin əlçatanlığının artırılması, vergi güzəştləri və alternativ maliyyələşdirmə imkanlarının genişləndirilməsi sahibkarların maliyyə dayanıqlığını gücləndirmək məqsədini daşıyır.

Bu məqalədə beynəlxalq təcrübədə sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi üçün tətbiq edilən mexanizmlər, müxtəlif ölkələrin bu sahədə əldə etdiyi uğurlar və Azərbaycan sahibkarlıq sektorunda maliyyə dayanıqlığının gücləndirilməsi üçün perspektivlər geniş şəkildə araşdırılacaqdır. Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyası çərçivəsində sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığını gücləndirmək üçün hansı tədbirlərin həyata keçirildiyi və bu sahədə beynəlxalq təcrübədən necə faydalanmaq mümkün olduğu təhlil ediləcəkdir

Sahibkarlıq Strukturlarında Maliyyə Dayanıqlığının Əhəmiyyəti

Müasir iqtisadi mühitdə sahibkarlıq strukturlarının uğurlu fəaliyyəti və davamlı inkişafı üçün maliyyə dayanıqlığı vacib amillərdən biridir. Maliyyə dayanıqlığı, sahibkarlıq subyektlərinin bazaradakı dəyişikliklərə, iqtisadi böhranlara və digər risklərə qarşı müqavimət göstərmək qabiliyyətini ifadə edir. Bu dayanıqlıq olmadan, müəssisələr müvəqqəti çətinliklər qarşısında fəaliyyətini dayandıraraq, hətta bazardan çıxıb bilərlər.

Sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığı onların uzunmüddətli strateji inkişafına, bazardakı mövqelərinin güclənməsinə və gəlirlilik səviyyəsinin artırılmasına birbaşa təsir göstərir. Dayanıqlı maliyyə strukturu olan müəssisələr bazar dəyişikliklərinə daha çevik reaksiya verə bilər, böhran dövrlərində fəaliyyətini davam etdirmək üçün kifayət qədər maliyyə ehtiyatına malik olur və yeni imkanlardan yararlanaraq genişlənmə şansını artırır. Bundan əlavə, maliyyə dayanıqlığı sahibkarlıq subyektlərinin xarici investisiyalar cəlb etməsinə də müsbət təsir göstərir. İnvestorlar adətən riskləri az olan, maliyyə sabitliyi və effektiv idarəetmə sistemi olan şirkətlərlə əməkdaşlıq etməyə üstünlük verirlər.

Maliyyə dayanıqlığının təmin olunması müəssisələrin risklərini idarə etməsi və gələcək qeyri-müəyyənliklərə qarşı daha hazırlıqlı olması üçün vacibdir. Qlobal iqtisadiyyatın qeyri-sabitliyi, pandemiyalar, ticarət müharibələri və digər iqtisadi şoklar sahibkarlıq subyektlərini müxtəlif maliyyə çətinlikləri ilə üzləşdirir. Güclü maliyyə dayanıqlığı olan müəssisələr isə bu cür çətinliklər qarşısında öz fəaliyyətini qoruyub saxlaya və yeni strategiyalar tətbiq edərək bazar şəraitinə uyğunlaşa bilərlər [3].

Eyni zamanda, maliyyə dayanıqlığı biznesin böyümə və inkişaf perspektivlərinə də təsir edir. Sabit maliyyə strukturu olan müəssisələr yeni texnologiyalara sərmayə qoymaq, bazara yeni məhsullar çıxarmaq və beynəlxalq bazarlara çıxış imkanlarını genişləndirmək üçün daha çox resurs malik olurlar. Bu isə onların gələcək inkişafını və rəqabət qabiliyyətini artırır.

Qeyd edə bilərik ki, sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığı onların sabit fəaliyyətini təmin etməklə yanaşı, böhranlara qarşı dayanıqlılığını artırır, investisiya cəlb ediciliyini yüksəldir və uzunmüddətli inkişaf perspektivlərini genişləndirir. Bu baxımdan, hər bir sahibkarlıq subyekti üçün effektiv maliyyə idarəetməsi və risklərin düzgün qiymətləndirilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır [8].

Sahibkarlıq strukturlarının bank kreditləşməsi problemi və xarici Ölkələrin təcrübəsi

Sahibkarlıq strukturlarının bank kreditləşməsi probleminin araşdırılmasının vacib istiqamətlərindən biri də bu aspektdə ən yaxşı nəticə əldə etmiş bir sıra xarici ölkələrin müsbət

təcrübəsinin öyrənilməsidir. Sahibkarlıq strukturlarının kreditləşməsinin xarici modellərini öyrənərkən, şübhəsiz ki, əsas diqqət ABŞ, Almaniya, Fransa, Rusiya, Çin yəni inkişaf etməkdə olan ölkələrə beynəlxalq yardım proqramlarının əsas iştirakçıları olan ölkələrdə toplanmış təcrübəyə yönəldilmişdir.

Sahibkarlıq fəaliyyətində subyektlərin maliyyə dayanıqlığının yüksək səviyyəsi, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin müflisləşmə riskinin minimuma endirilməsində əməliyyat fəaliyyətinin genişləndirilməsi üçün maliyyə dəstəyinin zəruriliyini özündə əks etdirən ən əhəmiyyətli göstəricilərdən biridir. Müvafiq olaraq, sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə sabitliyinin göstəriciləri və onların dəyişmə meylləri geniş əhatəli iqtisadi subyektləri, xüsusən potensial strateji investorları və kreditorları bu sahəyə təşviq edən başlıca amillərdəndir. Bütün bunlar sahibkarlıq strukturlarının inkişafı və maliyyə dayanıqlığının təmin olunması problemlərinin aktuallığını təsdiq edir.

Avropa və dünyada sahibkarlıq strukturlarına kredit verməkdə beynəlxalq maliyyə institutları böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, Aİ-də Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı, digər Avropa maliyyə institutları vasitəsilə kiçik sahibkarlara kredit vermək üçün maliyyə yardımının bölüşdürülməsini nəzərdə tutan xüsusi proqram fəaliyyət göstərir.

Avropada 2000-ci ildə qəbul edilmiş Avropa Kiçik Müəssisələr Xartiyası mövcuddur. Bu sənədə qoşulan ölkələr sahibkarlığı yenilik və iş yerlərinin açılmasının əsas elementi hesab edirlər. Ölkələr də diqqəti aşağıdakı sahələrə yönəltmək niyyətindədirlər [10, s.73]:

- kadrların təhsili və yenidən hazırlanması;
- biznesin sürətli başlaması üçün güzəştli şəraitin yaradılması;
- sahibkarlıq strukturlarının müasir informasiya və texnologiyalara çıxışının təmin edilməsi;
- sahibkarlıq strukturlarının inkişafına töhfə verən adekvat hüquqi və vergi bazasının yaradılması.

ABŞ-da kiçik sahibkarlığa mərkəzləşdirilmiş maliyyə dəstəyi verən təşkilatlardan biri də torpaq, bina, avadanlıq, döviyyə kapitalı almaq, mövcud borcları yenidən maliyyələşdirmək üçün kredit verən və kiçik müəssisələrə sənaye, topdansatış və proqramlar tərəfindən verilən bütün uzunmüddətli kreditlərin əksəriyyətinə zəmanət verən kiçik biznes idarəsidir. Xüsusilə, 90 min dollardan çox məbləğdə verilən kreditlərin 155% - ə qədərində və kreditin məbləği ən azı 85 min dollar olduqda 750% - ə qədər zəmanət verir. Kreditin müddəti ümumiyyətlə döviyyə kapitalının doldurulması üçün kredit verildiyi təqdirdə 5-7 il, avadanlıq və ya bina almaq üçün kredit verildiyi təqdirdə 25 ilə qədərdir. Daha sərfəli şərtlər yaratmaq üçün kiçik müəssisələr 25.000 ABŞ dollarına qədər kredit alırlar. Kiçik biznes administrasiyası mikrokredit proqramları həyata keçirir.

ABŞ-da sahibkarlığa maliyyə dəstəyi formalarına aşağıdakılar daxildir [5, s.88]:

- vergi dərəcələrinin tədricən azaldılması və dar bir vergi bazası və geniş bir vergi güzəştləri ilə vergi irəliləməsinin azaldılmasını əhatə edən vergi tədbirləri;
- investisiya şirkətlərinin kapitalında iştirak etmək və buraxdıqları qiymətli kağızlara zəmanət vermək;
- vençur maliyyəsi.

Bu gün xarici ölkələrdə kiçik sahibkarlıq subyektlərinin maliyyələşdirilməsi böyük banklara nisbətən əhəmiyyətli üstünlüklərə malik olan kiçik banklar tərəfindən həyata keçirilir, çünki yerli şərait və yerli biznes daha yaxşı bilinir. Kiçik müəssisələr birbaşa onlardan borc almağı üstün tuturlar, çünki bu, daha rahatdır və yerli icmada kiçik biznes sahibinin şəxsi rolu və statusu mühüm rol oynayır.

Böyük Britaniyada sahibkarlığa dəstək üçün əsas prioritetlər yeni başlayan müəssisələrə kömək etmək, maliyyə resurslarına çıxışı asanlaşdırmaq, müəssisə idarəetmə təcrübəsini təkmilləşdirmək, əmək bazarını inkişaf etdirmək, istehsal proseslərini təkmilləşdirmək, yeni məhsul və xidmətlər yaratmaq üçün innovativ inkişafı dəstəkləmək və Böyük Britaniya üçün ixrac imkanlarını inkişaf etdirməkdir [2, s. 35].

Fransada kiçik sahibkarlıq strukturlarının təşkili və maliyyə və kredit dəstəyi üçün yaxşı inkişaf etmiş bir quruluş var. Müəssisə banka kredit almaq üçün cəlb edilməli olan xərclərin qiymətləndirilməsini təmin etməlidir. Bank qiymətləndirmənin həddən artıq qiymətləndirilməməsini

yoxlayır (bu, bank üçün əlverişsizdir, çünki mənbələri irrasional olaraq yayındırılır) və qiymətləndirilməmişdir (bu halda müəssisənin vəsaiti olmaya bilər). Kreditin vaxtında ödənilməsinə təmin etmək üçün bank müəssisədən zəmanət tələb edəcək, ipotekadan (torpaq girovu), daşınar əmlak girovundan, zəmanətdən istifadə edə bilər. Kiçik sahibkarlıq strukturlarının qarantı qarşılıqlı zəmanət cəmiyyətidir. Bu cəmiyyətin üzvlərinin töhfələri hesabına zəmanət fondu yaradılır.

Almaniyada isə kiçik sahibkarlıq subyektlərinə kredit və kooperativ dəstəyinin inkişafı uğurlu inkişaf etmişdir. Kredit kooperativlərinin maliyyə əsası kiçik sahibkarlıq subyektlərinin öz vəsaitləri və əhalinin əmanətləridir. Kredit əməkdaşlığı mexanizmi vasitəsilə kiçik biznesə dəstək iqtisadi fəaliyyətdə iştirak etməyən əlavə vəsaitləri səfərbər etməyə imkan verir [1, s. 14].

Çinin isə iqtisadi yüksəlişi həm maliyyə sektorunda müsbət inkişaf, həm də mürəkkəb maliyyə sabitliyi problemləri yaradır. Sürətli böyümə ilə maliyyə xidmətləri sektorunun əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsi və Çinin əmanətlərini məhsuldar və böyüməyə təkan verən investisiyalara çevirmək qabiliyyətinin nəzərə cərpacaq dərəcədə yaxşılaşması baş verdi. Makroiqtisadi nəticələrlə maliyyə sektoru arasında qarşılıqlı əlaqə dərinləşir. Bank sisteminin dominant rol oynamağa davam edəcəyi ehtimalı olsa da, maliyyə sektorunun qalan hissəsinin vasitəçilik funksiyasının daha böyük hissəsini öz üzərinə götürməsi üçün şərait yaranır. Bununla belə, bu müsbət dəyişikliklər baş versə də, Çinin maliyyə sisteminin davamlı yetkinləşməsi onun maliyyə sənayesinin strukturunda, kapital bazarlarında və xüsusi siyasət cavablarının məhdudiyyətlərində olan riskləri də ön plana çıxarır.

Çin üçün beynəlxalq kapital axınına üstünlük verir və bu da iqtisadi inkişafına böyük dəstək verir. Ancaq bunu da qeyd etmək lazımdır ki, Çin beynəlxalq kapitaldan asılı vəziyyətə düşür. Bunun əsas məqsədi isə mənfəəti maksimuma çatdırmaqdır [5, s.286]

Gördüyümüz kimi, kiçik sahibkarlıq subyektlərinə dəstək üçün maliyyə-kredit mexanizminin fəaliyyətinin xarici təcrübəsi kiçik müəssisələrin güzəştli şərtlərlə inkişafı üçün lazımi maliyyə və kredit mənbələrini təmin etməsinə və nəyin bahasına olursa olsun kiçik biznesi dəstəkləməsinə deyil, əlverişli iqtisadi və hüquqi mühitin yaradılmasına əsaslanır. Bu, kiçik müəssisələrin nəinki sağ qalmasına, həm də uğurla inkişaf etməsinə imkan verir.

Fikrimizcə, bu yanaşma Azərbaycan üçün çox faydalıdır, çünki ölkəmizdə bankların məsləhət və təlim xidmətləri zəif inkişaf etmişdir. Bu, yerli banklara əlavə üstünlüklər verə bilər, sahibkarların banka və bank statusuna sədaqətini artırmağa bilər. Belə bir bank sonradan kiçik müəssisələrin əmanət saxlayacağı "Ev" bankı ola bilər.

Beynəlxalq təcrübədə sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığını gücləndirmə mexanizmləri

Beynəlxalq təcrübədə sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığını gücləndirmək üçün müxtəlif mexanizmlər tətbiq edilir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bu istiqamətdə əsas yanaşmalar kapital bazarlarının inkişafı, dövlət və beynəlxalq maliyyə institutlarının dəstəyi, kredit və investisiya təşviqləri, habelə sahibkarların maliyyə savadlılığının artırılmasıdır.

Avropa İttifaqında kiçik və orta sahibkarlığın (KOS) maliyyələşdirilməsinə dəstək məqsədilə Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (EBRD) və Avropa İnvestisiya Bankı (EIB) vasitəsilə xüsusi kredit və qrant proqramları həyata keçirilir. ABŞ-da Kiçik Biznes Administrasiyası (SBA) kiçik sahibkarlıq subyektlərinə güzəştli kreditlər verir və onların investisiya imkanlarını genişləndirir.

Almaniya və Fransada sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığını artırmaq üçün dövlət zəmanətli kreditlər və vergi güzəştləri geniş tətbiq edilir. Böyük Britaniya isə startaplara və innovativ müəssisələrə xüsusi maliyyələşdirmə mexanizmləri təqdim edərək onların bazarda möhkəmlənməsinə kömək edir. Çin isə sahibkarlıq sektorunun inkişafını təşviq etmək üçün fərqli vergi rejimləri tətbiq edir və kiçik müəssisələrə güzəştli şərtlərlə maliyyə resursları təqdim edir [4, s.12].

Bu təcrübələr göstərir ki, sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığının gücləndirilməsi üçün dövlətin və beynəlxalq maliyyə institutlarının dəstəyi, investisiya imkanlarının genişləndirilməsi və alternativ maliyyələşdirmə mexanizmlərinin tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan üçün də bu təcrübələrdən faydalanaraq, sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığını artırmaq üçün uyğun mexanizmlər tətbiq etmək məqsədəuyğundur.

Azərbaycan sahibkarlıq strukturlarında maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi və inkişaf perspektivləri

Azərbaycan iqtisadiyyatında sahibkarlıq sektorunun inkişafı və maliyyə dayanıqlığının gücləndirilməsi strateji əhəmiyyət kəsb edən məsələlərdən biridir. Sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığının artırılması onların uzunmüddətli fəaliyyəti, bazar risklərinə qarşı müqavimət göstərmə qabiliyyəti və iqtisadi sabitliyə töhfəsi baxımından vacibdir. Ölkədə bu sahədə həyata keçirilən islahatlar və tətbiq olunan dəstək mexanizmləri sahibkarlığın maliyyə imkanlarını genişləndirmək və dayanıqlığını təmin etmək məqsədini güdür [9].

Azərbaycan sahibkarlıq sektorunun maliyyə dayanıqlığını təmin etmək üçün bir neçə əsas mexanizmdən istifadə edir. İlk növbədə, dövlət dəstək proqramları mühüm rol oynayır. Sahibkarlığın İnkişafı Fondu, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı və digər dövlət qurumları vasitəsilə sahibkarlara güzəştli kreditlər təqdim olunur. Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA) da sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə resurslarına çıxışını asanlaşdırmaq üçün müxtəlif təşviq mexanizmləri həyata keçirir.

Bundan əlavə, ölkədə kapital bazarlarının inkişafı və alternativ maliyyələşdirmə üsullarının tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Səhm bazarı, vençur kapitalı və startup ekosisteminin inkişaf etdirilməsi sahibkarların yalnız bank kreditlərindən deyil, həm də digər maliyyə mənbələrindən yararlanmasına şərait yaradır.

Eyni zamanda, Azərbaycan sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığının təmin olunması üçün vergi və hüquqi islahatlar həyata keçirir.

Sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığını artırmaq üçün gələcəkdə daha çox diqqət yetirilməsi vacib olan sahələrdən biri rəqəmsal transformasiya və innovasiya yönümlü investisiyalardır. Rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi biznes proseslərinin effektivliyini artırır, xərcləri optimallaşdırır və maliyyə idarəetməsini təkmilləşdirir. Azərbaycan hökuməti bu sahədə təşəbbüsləri dəstəkləyərək rəqəmsal bankçılıq və onlayn maliyyə xidmətlərinin genişləndirilməsinə töhfə verməkdədir [7].

Ümumilikdə, Azərbaycan sahibkarlıq sektorunun maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi üçün dövlət dəstəyi, alternativ maliyyələşdirmə üsulları, vergi güzəştləri və rəqəmsal transformasiya strategiyalarının birgə tətbiqi zəruridir. Bu istiqamətdə davamlı inkişaf və islahatların həyata keçirilməsi, sahibkarlıq subyektlərinin daha dayanıqlı və rəqabətqabiliyyətli olmasına şərait yaradacaq və ölkə iqtisadiyyatının dinamik inkişafına töhfə verəcəkdir..

NƏTİCƏ

Sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi müasir iqtisadi inkişafın əsas şərtlərindən biridir. Maliyyə dayanıqlığı sahibkarlıq subyektlərinin bazar risklərinə qarşı davamlılığını artırır, onların uzunmüddətli inkişafını təmin edir və investisiya cəlbediciliyini yüksəldir. Qlobal təcrübə göstərir ki, sahibkarlıq fəaliyyətinin maliyyə dayanıqlığını gücləndirmək üçün dövlət dəstəyi, kredit mexanizmləri, alternativ maliyyələşdirmə üsulları və vergi güzəştləri kimi müxtəlif mexanizmlər tətbiq edilir.

ABŞ, Almaniya, Fransa, Böyük Britaniya və Çin kimi ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, sahibkarlıq sektorunun inkişafı üçün institusional dəstək, kapital bazarlarının gücləndirilməsi və maliyyələşdirmə kanallarının diversifikasiyası mühüm rol oynayır. Azərbaycan da bu istiqamətdə addımlar ataraq Sahibkarlığın İnkişafı Fondu, Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA) və digər dövlət dəstəyi mexanizmləri vasitəsilə sahibkarlıq subyektlərinin maliyyə dayanıqlığını artırmaq üçün çalışır.

Bununla belə, ölkədə maliyyə dayanıqlığının daha da möhkəmləndirilməsi üçün kapital bazarlarının inkişaf etdirilməsi, sahibkarların beynəlxalq maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsi, bank kreditlərinin əlçatanlığının artırılması və innovativ maliyyələşdirmə mexanizmlərinin tətbiqi kimi strateji addımlar atılmalıdır.

Nəticə etibarilə, sahibkarlıq strukturlarının maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsi və inkişaf perspektivlərinin müəyyən edilməsi üçün beynəlxalq təcrübədən faydalanmaq, yerli biznes mühitinin tələblərinə uyğun islahatlar aparmaq və rəqəmsal transformasiyanı dəstəkləmək vacibdir. Bu istiqamətdə

həyata keçiriləcək davamlı tədbirlər Azərbaycan iqtisadiyyatının diversifikasiyasına, sahibkarlığın güclənməsinə və ümumilikdə ölkənin dayanıqlı inkişafına töhfə verəcəkdir..

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Bryumer K. (2001). Small Business Support System in Germany. Dengi i kredit, № 7, p.13-20.
2. Erohin V.L. (2008). International entrepreneurship: study guide.
3. Əliyev, V. (2019). Sahibkarlıq fəaliyyəti və maliyyə dayanıqlığı: nəzəri və praktiki yanaşmalar. Azərbaycan İqtisadi Tədqiqatlar Mərkəzi.
4. Hüseynov M. K. (2019). "Dövrüyyə kapitalının idarə edilməsinin müəssisənin mənfəətliliyinə təsiri." Magistr dissertasiyası, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti.
5. Ishmuratova V.G. (2017). Fight against poverty in the PRC: historical experience, problems and prospects / Problems of modern economy. No. 3. 291 p.
6. Iusupova N., (2005). Small business support in the USA 5, p.87-90.
7. Qasımlı V., Sadıqov O., Süleymanov A. (2024). "Azərbaycanda büdcə qaydalarının təhlili və fiskal dayanıqlıq." *İqtisadi İslahatlar*, №11.
8. Qasimova, L.(2020). Kiçik və orta biznesin maliyyələşdirilməsində alternativ mexanizmlərin tətbiqi. *İqtisadiyyat və Biznes Jurnalı*, 5(2), 45-58.
9. Manafov, Q.N., Əliyev, Ü.M. (2016). "Azərbaycan iqtisadiyyatı: reallıqlar və perspektivlər." Bakı: Turxan NPB.
10. Synoverskyi R. L. (2016). Lending to small and medium business: problems and prospects. 9, p.72-76.

A.M.Hasanova

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Azerbaijan University of Tourism and Management
ORCID 0000-0002-9742-0030*

G.A.Zeynalova

*master student, Azerbaijan University of Tourism and Management
ORCID 0009-0001-1090-7461*

International experience in ensuring the financial sustainability of entrepreneurial structures

Abstract

Entrepreneurial activity in any field of the economy leads to competition between fields as well as products. In local markets or in a specific geographic segment, business entities and their areas of activity cannot avoid competition. In such conditions, the formation and development of modern business structures with competitive products is considered one of the priorities. In this case, the subject can increase financial results by creating added value in the production process, ensure the sustainability of the economic results of production by satisfying the demand for products on time, and achieve an increase in the level of competitiveness by improving the quality of products.

Entrepreneurial structures traditionally play an important role in the functioning of the economy of any country. Thus, the share of entrepreneurial structures in developed economies is usually more than 90% of the total number of existing companies. SMEs are the driving force for innovation in both the manufacturing and service sectors. Despite the highest technological flexibility, SMEs are more vulnerable to market fluctuations and crises without having sufficient reserves typical of most large enterprises.

It performs an important social function, which provides jobs for about 75% of workers in entrepreneurial structures.

Against this background, it can be argued that Entrepreneurial structures should develop and receive financial support from the state and credit organizations along with large enterprises. SMEs should not oppose large enterprises. However, SMEs can be a reliable source of income for the budget and a means to reduce social tension by creating jobs during the difficult times experienced by most large enterprises. In developed countries, the share of loans to SMEs in GDP is 13%, while in developing countries it is only 3%.

Keywords: SMEs, entrepreneurial structures, financial sustainability, small business.

А.М.Гасанова

*к.э.н., доцент, Азербайджанский Университет Туризма и Менеджмента
ORCID 0000-0002-9742-0030*

Г.А.Зейналова

*магистрант, Азербайджанский Университет Туризма и Менеджмента
ORCID i0009-0001-1090-7461*

Международный опыт обеспечения финансовой устойчивости предпринимательских структур

Резюме

Предпринимательская деятельность в любой сфере экономики приводит к конкуренции как между отраслями, так и между продуктами. На локальных рынках или в конкретном географическом сегменте хозяйствующие субъекты и их сферы деятельности не могут избежать конкуренции. В таких условиях формирование и развитие современных бизнес-структур с конкурентоспособной продукцией рассматривается как один из приоритетов. В данном случае субъект может увеличить финансовые результаты за счет создания добавленной стоимости в процессе производства, обеспечить устойчивость экономических результатов производства за счет своевременного удовлетворения спроса на продукцию и повысить уровень конкурентоспособности путем улучшения качества продукции.

Предпринимательские структуры традиционно играют важную роль в функционировании экономики любой страны. Так, в развитых экономиках доля предпринимательских структур составляет более 90% от общего числа существующих компаний. Малые и средние предприятия (МСП) являются движущей силой инноваций как в производственном, так и в сервисном секторах. Несмотря на высокую технологическую гибкость, МСП более уязвимы к рыночным колебаниям и кризисам, поскольку не обладают достаточными резервами, характерными для большинства крупных предприятий.

Они выполняют важную социальную функцию, обеспечивая рабочими местами около 75% занятых в предпринимательских структурах.

На этом фоне можно утверждать, что предпринимательские структуры должны развиваться и получать финансовую поддержку от государства и кредитных организаций наряду с крупными предприятиями. МСП не должны противопоставляться крупным предприятиям, однако они могут стать надежным источником дохода для бюджета и средством снижения социальной напряженности за счет создания рабочих мест в сложные периоды, которые переживают крупные предприятия. В развитых странах доля кредитов МСП в ВВП составляет 13%, в то время как в развивающихся странах этот показатель достигает всего 3%.

Ключевые слова: МСП, предпринимательские структуры, финансовая устойчивость, малый бизнес.